

7. *Claessens S. Recent Estimates of Capital Flight / S. Claessens, D. Naude. – Geneva : the World Bank, 1993. □ 34 p.*

Огреба С. В. Статистическое оценивание объемов бегства капитала из Украины.

В статье рассмотрены основные методы количественного оценивания объемов бегства капитала из страны и предложено усовершенствование методологического обеспечения статистического оценивания этого явления, на основе которого проведен анализ объемов бегства капитала из Украины.

Ключевые слова: *отток капитала, экспорт капитала, бегство капитала, нелегальный приток капитала, статистическое оценивание.*

Ogreba S. V. Statistical evaluation of capital flight's sizes in Ukraine.

In the article the basic methods of the quantitative evaluation of capital flight are considered, modification of the methodical support of the statistical assessment of this phenomenon is proposed, on which analysis of capital flight from Ukraine is held.

Keywords: *capital outflow, capital export, capital flight, illegal capital inflow, statistical evaluation.*

УДК: 311.214

Бабірад-Лазунін В. О.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАТИСТИЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ КОНТРАБАНДИ ТА МИТНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ В УКРАЇНІ**

В статті висвітлено необхідність розробки ефективної стратегії захисту національної економіки. Стратегія заснована на створенні належної бази даних, яка являє собою інформаційно-аналітичну основу прийняття рішень спрямованих на подолання наслідків протиправних дій та запобіганню контрабанди.

Ключові слова: *статистика контрабанди, митна статистика, статистика митних правопорушень, статистичне оцінювання контрабанди, статистичне оцінювання митних правопорушень, статистичний аналіз.*

За інформацією митної служби України контрабанда, за своїми масштабами, обсягами та наслідками, є однією з ключових загроз економічній безпеці держави. Останнім часом контрабанда переміщується у сферу діяльності різноманітних кримінальних угруповань, координація якої, особливо в галузі наркобізнесу, відбувається на глобальному рівні. Однією з передумов ефективного функціонування таких угруповань є недосконалість митних процедур при переміщенні товарів через митний кордон країни, обмін інформацією між митними органами країн-контрагентів та інших структур, які співпрацюють з ними.

Саме тому на сучасному етапі світового розвитку встановлюються нові завдання, що стосуються спрощення митних процедур та процедур логістики під час ввезення та вивезення товарів на(з) території країни, зменшення ризиків порушення фінансової безпеки країни для чого необхідним є створення електронних інформаційних систем,

які, в свою чергу, будуть функціонально сумісні з аналогічними системами різних країн, доступні, керовані, безпечні, об'єднані та контрольовані [1].

Проблемами створення даних системи займалися такі українські вчені як С. В. Ківалов, П. В. Пашко, В.В. Ченцов – за їхньою допомогою була розроблена нормативно-правова база для правового регулювання діяльності електронної інформаційної системи. С. В. Шуляк, В. Г. Деркач, А. Д. Войцешук – аналізували досвід зарубіжних країн у розрізі ефективності міжнародної інформаційної кооперації митних та інших адміністрацій у боротьбі з контрабандою та мінімізацією митних правопорушень. Н. В. Ковтун, Л. М. Демиденко, І. К. Дрозд, С. В. Науменкова, Р. М. Моторин та Т. В. Грищенко займалися аналітикою та рекомендаціями щодо покращення митної політики України. Та все ж питання становлення і функціонування єдиної інформаційної системи та централізованої бази даних залишаються відкритими.

Боротьба з контрабандою та порушенням митних правил заснована на оцінюванні загроз і можливих наслідків контрабандним діям (рис. 1).

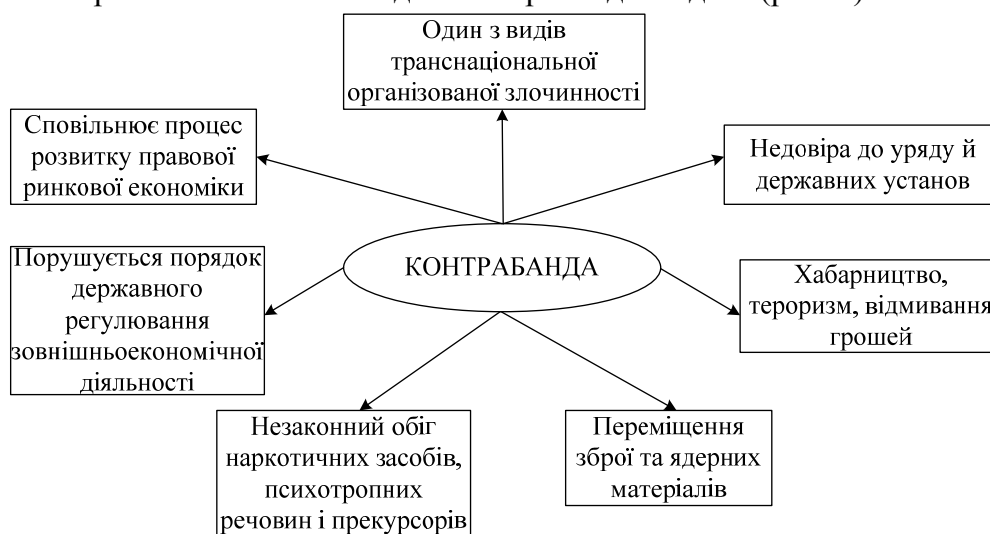

Рис. 1. Види загроз від поширення контрабандної діяльності

Джерело: Складено автором самостійно.

Контрабанда та митні правопорушення є одними із видів транснаціональної організованої злочинності. Їхній розвиток негативно відображається на довірі суспільства до уряду, у сповільненні процесу розвитку ринкової економіки, порушенні порядку регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, і, як наслідок, у країні розвивається хабарництво, створюються тіньові схеми відмивання грошей, збільшуються масштаби незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, зброї та ядерних матеріалів [4].

Все це впливає як на фінансову безпеку країни, так і на розвиток економіки загалом. Саме тому для розробки ефективної стратегії захисту національної економіки необхідним є створення належної бази даних, яка являє собою інформаційно-аналітичну основу прийняття рішень спрямованих на подолання наслідків протиправних дій та запобіганню контрабанди.

Досить ефективним в даному контексті є досвід зарубіжних країн. Так держави-члени ЄС визначили, що для виконання завдань по запобіганню нелегальному

переміщенню товарів, боротьбі з контрабандою та мінімізації митних правопорушень необхідно зменшити різницю між митними процедурами країн світу із застосуванням механізму “Електронної митниці”.

З цією метою було розроблено нормативно-правову базу, на основі якої в Держмитслужбі функціонує Єдина автоматизована інформаційна система (ЄАІС) як сукупність окремих автоматизованих інформаційних систем різного функціонального призначення, об’єднаних за допомогою телекомунікаційних мереж та множина інформаційних об’єктів, які обробляються за допомогою ЄАІС Держмитслужби [2]. Інформаційна система містить в собі засоби для накопичення, оброблення, зберігання та передавання даних, що забезпечує ефективну діяльність митних органів.

Крім того, для підвищення рівня інформаційного забезпечення митних органів було реформовано митну систему, а саме була створена багатофункціональна комплексна система “Електронна митниця” [6]. До основних завдань “Електронної митниці” належать:

- зміцнення митної безпеки України;
- адаптація Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби та нової комп’ютеризованої транзитної системи ЄС;
- забезпечення оперативної і достовірної інформації про наміри щодо здійснення зовнішньоекономічних операцій;
- створення умов для прискорення процедур митного контролю та митного оформлення;
- поліпшення соціального та інформаційного обслуговування населення, удосконалення інформаційної інфраструктури Держмитслужби.

В свою чергу Держмитслужба України в рамках покладених на неї завдань забезпечує захист економічних інтересів країни, виконує контроль за додержанням законодавства України в сфері митної справи, сприяє захисту інтелектуальної власності учасників зовнішньоекономічних зв’язків, а також забезпечує виконання зобов’язань, передбачених міжнародними договорами України з питань митної справи, укладених в установленому законом порядку (рис. 2).

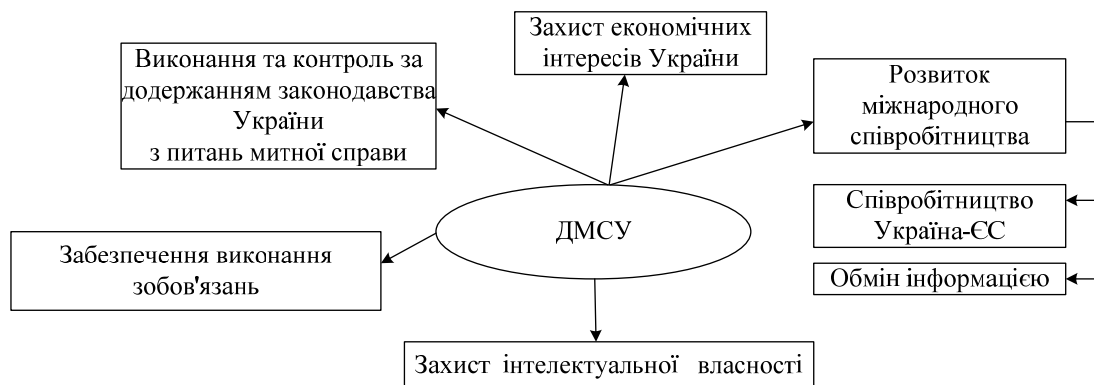

Рис. 2. Основні завдання ДМСУ

Джерело: Складено автором самостійно.

Окремим напрямом діяльності Держмитслужби є розвиток міжнародного

співробітництва у сфері митної справи, оскільки Держмитслужба представляє Україну у Всесвітній митній організації та інших міжнародних митних організаціях, а також забезпечує виконання міжнародних договорів України. Пріоритетним напрямом роботи у розвитку міжнародного співробітництва ДМСУ є співпраця з країнами – членами ЄС [4].

В даному напрямку роботи було створено базу міжнародного митного співробітництва Держмитслужби України, що включає:

- міжнародні конвенції з митних питань;
- міжурядові угоди про взаємну допомогу в митних справах;
- угоди міжвідомчого характеру (у формі протоколів) про співробітництво у певних сферах митної справи.

У межах співпраці з митними адміністраціями зарубіжних країн Державна митна служба здійснює обмін інформацією на підставі міждержавних угод і міжвідомчих протоколів [7].

Для подальшого розгляду питань інформаційного забезпечення статистичного оцінювання контрабанди та митних правопорушень доцільно зосередити увагу на визначенні поняття інформація у митній статистиці. Під інформацією у митній статистиці розуміють документовані чи публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Таким чином, характерною рисою митної інформації є те, що вона використовує зміст первинних документів.

Джерелом митної інформації є документи, що містять офіційно декларовані відомості про переміщення товарів через митний кордон України [8]. Ця інформація надходить з планових та нормативних даних, а також з інших джерел. Це, зокрема:

- власна інформація ДМСУ, яка виробляється внаслідок безпосередньої діяльності митниць і митних органів:
 - зміст і атрибути митних документів (митні декларації, контракти, товарно-транспортні документи);
 - внутрішня документація митних органів;
 - додаткова інформація:
 - інформація, яка надходить від інших державних органів;
 - відомості, які надруковані в засобах масової інформації;
 - інформація від учасників ЗЕД.

Основним джерелом даних статистики контрабанди та митних правопорушень є митні декларації [5]. Митні декларації містять дані, які дозволяють отримати оперативну інформацію про товари, що мали б офіційно переміщуватися через митний кордон України (рис. 3.).

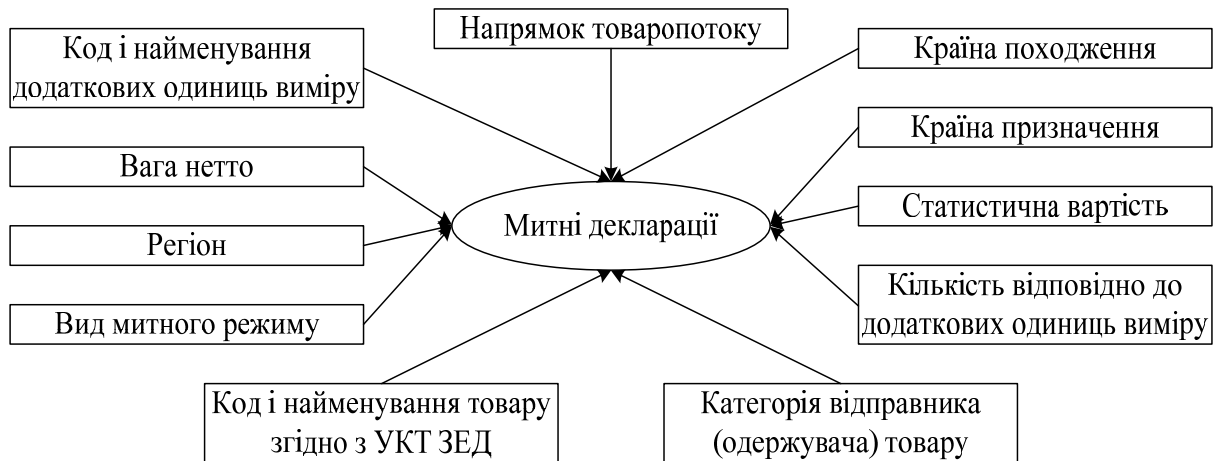

Рис. 3. Структура інформації в митних деклараціях

Джерело: Розроблено автором самостійно.

Митний режим – це сукупність правил, відповідно до яких товари переміщуються через кордон [3]. Від нього залежить порядок оформлення і розмір митних платежів. Відповідно до мети переміщення товарів через митний кордон України запроваджені такі види митного режиму:

- 1) імпорт (випуск для вільного обігу);
- 2) реімпорт;
- 3) експорт (остаточне вивезення);
- 4) реекспорт;
- 5) транзит;
- 6) тимчасове ввезення;
- 7) тимчасове вивезення;
- 8) митний склад;
- 9) вільна митна зона;
- 10) безмитна торгівля;
- 11) переробка на митній території;
- 12) переробка за межами митної території;
- 13) знищення або руйнування;
- 14) відмова на користь держави.

Декларант самостійно визначає митний режим товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України, відповідно до мети їх переміщення та на підставі документів, що подаються митному органу для здійснення митного контролю та митного оформлення.

Зміна митного режиму допускається за умови виконання всіх належних процедур щодо заявленого режиму, дотримання вимог законодавства щодо тарифних і нетарифних заходів регулювання та подання митному органу для здійснення митного контролю та митного оформлення відповідних документів, що підтверджують заявлений режим.

Статистична вартість – це значення митної вартості товару, наведене в графі 45 МД, якщо ця графа заповнюється. Графа не заповнюється:

- при декларуванні товарів за періодичною, тимчасовою МД;

- при декларуванні товарів у митний режим митного складу, вільної митної зони;
- у МД відповідно до митного режиму експорту на українські товари (крім палива та енергії), що повністю використані під час переробки іноземних товарів;
- при зворотному вивезенні товарів, тимчасово ввезених громадянами.

Відомості, що наведені у митній декларації, є офіційними вихідними даними для ведення статистики зовнішньоторговельного обороту, які формують загальні уявлення про зовнішню торгівлю країни.

Ще одним джерелом даних в інформаційному забезпеченні статистичного вивчення боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями є звіти митних органів. Так в 2012 році Державною митною службою України було затверджено 114 форм звітності [7]. Згрупувавши їх за основними напрямками роботи департаментів ДМСУ – ми виділили 14 груп форм звітності (рис. 4.).

Рис. 4. Класифікація форм звітності за напрямками роботи департаментів ДМСУ
Джерело: Розроблено автором самостійно.

За результатами аналізу наповнення цих форм звітності встановлено, що має місце дублювання інформації в окремих формах звітності, що призводить до її перенавантаження, а це у свою чергу негативно позначається на результатах діяльності митних органів. У нашому випадку аналізувались форми звітності департаменту боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями. До даного департаменту подаються 24 форми звітності. Дані форми звітності характеризують діяльність департаменту боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями.

До її компетенції входять такі напрями як затримання зброї та боєприпасів, наркотиків, культурних цінностей, проведення службових розслідувань та перевірок, взаємодія з правоохоронними й іншими державними органами, звітування про особу правопорушення, подання апеляцій стосовно митних правопорушень. Тим не менше інформація, яку обробляє департамент дублюється у різних формах звітності. Так

провівши аналіз даних форм було виявлено дублювання наступної інформації (табл. 1).

Таблиця 1

Дублювання інформації у формах звітності департаменту боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями

Інформація, що дублюється	Форми, у яких дублюється інформація
Статті, за ознаками яких заведено справи про порушення митних правил та їх кількість	КБ-2, КБ-1
Інформація про відкриття справ про порушення митних правил та кримінальних правопорушень за статтями кримінального кодексу	КБ-2, КБ-1, КБ-5, КБ-6, КБ-7, КБ-11
Термінова інформація про виявлення правопорушення (час, дата, місце, суб'єкт, об'єкт)	КБ-11, КБ-12, КБ-1, КБ-2
Інформація про компроміс у справі про порушення митних правил у розрізі статей Митного кодексу України	КБ-13, КБ-2, КБ-1
Інформація про результати взаємодії митниці з іншими правоохоронними органами країни, та органами інших країн (кількість проведених спільних заходів, кількість заведених справ, кількість повідомлень щодо можливого вчинення правопорушень)	КБ-15, КБ-16
Інформація про стан загальної обстановки в зоні діяльності митниці, стан боротьби з контраконтрабандою та порушеннями митних правил, результати проведеної аналітичної роботи, результати роботи в напрямку виявлення незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, взаємодія з правоохоронними та іншими державними органами, проблемні питання, висновки та пропозиції.	КБ-18, КБ-1, КБ-5, КБ-6, КБ-7, КБ-15, КБ-16
Інформація про результати перегляду апеляційними судами постанов у справах про порушення митних правил (кількість та сума накладення штрафів, скасованих стягнень, змін в частині накладення стягнення, закриття справ)	КБ-20, КБ-2, КБ-1
Інформація про закриття справ про порушення митних правил в розрізі статей митного кодексу України (кількість справ)	КБ-30, КБ-20, КБ-2, КБ-1
Інформація про заведені справи щодо вартості предметів правопорушень	КБ-35, КБ-30, КБ-20, КБ-2, КБ-1
Інформація про заходи вжиті митницею з метою перегляду рішень суду у справах про порушення митних правил у розрізі статей Митного кодексу України (кількість стягнень, заведених справ, закритих справ, протестів органів прокуратури)	КБ-31, КБ-30, КБ-20, КБ-2, КБ-1
Інформація щодо діяльності оперативних підрозділів СКБ та ПМП (чисельний склад підрозділів, кількість заведених кримінальних справ, вартість та кількість затриманих об'єктів)	КБ-36, КБ-1, КБ-5, КБ-6, КБ-7, КБ-2
Інформація про проведені службові розслідування, перевірки та тематичні перевірки у митних органах (кількість проведених заходів у розрізі митних органів України, кількість застосованих дисциплінарних стягнень)	СКМЗ-1, СКМЗ-2, СКМЗ-3

Джерело: Розроблено автором самостійно.

Таким чином було виявлено, що форма КБ-2 більш широко висвітлює інформацію, яка зазначена у формі КБ-1. Форму КБ-9 слід одразу включати у форми

КБ-5, КБ-6, КБ-7 оскільки оформлення додаткової форми зменшує ефективність використання часу та збільшує інформаційне навантаження. Форма КБ-10 необхідна лише для щоденного (термінового) звітування про поточний стан справ. Хоча інформація, яка представлена у даній формі буде пізніше відображена у формі КБ-1, КБ-5, КБ-6, КБ-7 залежно від форми правопорушення. Форми КБ-11 та КБ-12 – так звані звіти за фактом – відображаються у формі КБ-1 у накопиченні до кінця періоду. Форма звітності КБ-13 доповнює форму КБ-2, яка у свою чергу деталізує форму КБ-1. Форма КБ-14 інформує про щомісячну чисельність робітників служби митниці, яка надсилає звіт. Форму КБ-15 та КБ-16 взаємодоповнюються, тому було б доречно об'єднати їх задля мінімізації звітності.

Форма КБ-18 відображає стан загальної обстановки в зоні діяльності митниці, стан боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, результати проведеної аналітичної роботи, результати роботи в напрямку виявлення незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, взаємодія з правоохоронними та іншими державними органами, проблемні питання, висновки та пропозиції. Загалом уся ця інформація вже присутня у попередніх звітах більш детально, а дана форма використовується як висновки та пропозиції до форм, що були зазначені вище. Форма КБ-19 більш доцільно приєднати до форми КБ-5 та КБ-6 оскільки кінологічна служба тренує собак саме на пошук вибухівки та наркотичних речовин.

Форма КБ-20 не несе в собі новітньої інформації, а доповнюється формою КБ-1, оскільки є щоквартальною. Теж саме стосується форми КБ-30. Форма КБ-31 деталізує форму КБ-2. Форма КБ-35 надає нам інформацію щодо вартості предметів правопорушень, за допомогою якої ми можемо прослідкувати динаміку та виявити сезонність предметів правопорушень. Інформація у формі КБ-36 надається щотижнево і підсумовується відповідно у формах КБ-1, КБ-5, КБ-6 та КБ-7. Форми СКМЗ-1, СКМЗ-2 та СКМЗ-3 висвітлюють одну і ту ж інформацію (проведені службові розслідування, перевірки та тематичні перевірки у митних органах), тому б було доречно їх перейменувати та уніфікувати в одну форму.

Згрупувавши інформацію за кількістю дублювань було зроблено висновок про необхідність мінімізації та уніфікації форм статистичної звітності департаменту боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями (табл. 2.).

Ще однією проблемою в інформаційному забезпеченні статистики контрабанди та митних правопорушень є їхня ланковість. Згрупувавши інформацію за періодичністю подання звіту, ми можемо виділити 6 груп:

- щоденні звіти;
- щотижневі звіти;
- звіти, що подаються двічі на місяць;
- щомісячні звіти;
- звіти за фактом;
- щоквартальні звіти.

Таким чином, щоденна звітність входить до складу щотижневих звітів, щотижневі звіти, в свою чергу, включаються в щомісячну звітність, а щомісячна звітність у щоквартальну. Відбувається повторне накопичення інформації. Саме тому, на нашу думку періодичність подання звіту слід зменшити для забезпечення більш ефективного формування інформаційної бази митної статистики, економії затрат часу та функціонування митної системи в цілому.

Таблиця 2

Кількість дублювань інформації у формах звітності департаменту боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями

	КБ-1	КБ-2	КБ-4	КБ-5	КБ-6	КБ-7	КБ-9	КБ-10	КБ-11	КБ-12	КБ-13	КБ-14	КБ-15	КБ-16	КБ-18	КБ-19	КБ-20	КБ-30	КБ-31	КБ-35	КБ-36	СКМЗ-1	СКМЗ-2	СКМЗ-3
КБ-1	5	2						2	2	2					2		3	4	2	3	3			
КБ-2	5	2								2					2		2	4	2	4	2			
КБ-4	2	2													1									
КБ-5								1	1	1					1							1		
КБ-6								1	1	1					1	1						1		
КБ-7								1	1	1					1							1		
КБ-9									1	3					1									
КБ-10	2			1	1	1									1									
КБ-11	2			1	1	1	1																	
КБ-12	2	2		1	1	1	3																	
КБ-13																								
КБ-14																								
КБ-15															2									
КБ-16															5									
КБ-18	2	2	1	1	1	1	1	1					2	5										
КБ-19					1																			
КБ-20	3	2																	3	1				
КБ-30	4	4																	1	2				
КБ-31	2	2															3	1						
КБ-35	3	4															1	2						
КБ-36	3	2		1	1	1																		
СКМЗ-1																							15	15
СКМЗ-2																						15		15
СКМЗ-3																						15	15	

Узагальнюючи все вищезазначене слід наголосити, що інформаційна система у забезпеченні статистичного оцінювання контрабанди та митних правопорушень складається з двох рівнів (рис. 5).

Рис. 5. Рівні інформаційної системи у забезпеченні статистичного оцінювання контрабанди та митних правопорушень

Джерело: Розроблено автором самостійно.

Таким чином, за результатами дослідження було виявлено низку недоліків у формуванні статистичної звітності боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями, це зокрема дублювання інформації, що призводить до надлишкових витрат часу, зайвого інформаційного навантаження митних підрозділів, що в свою чергу негативно впливає на ефективність функціонування Держмитслужби України, а також державних органів, що взаємодіють з нею.

Надані рекомендації щодо уніфікації та мінімізації звітності статистики контрабанди та митних правопорушень дозволять більш ефективно використовувати інформацію і, як наслідок, збільшать можливості протидії контрабанді та забезпечать профілактику митних правопорушень.

Використані джерела:

1. Дьяченко О.В. Організація статистичних спостережень у сфері зовнішньої торгівлі товарами в Україні / О. Б. Дьяченко // Статистика України. – 2006. – № 3. – С. 4-8.
2. Митні інформаційні технології: навч. посіб. / за ред. П. В. Пашка. – К., 2011. – 391с.
3. Митний кодекс України N 4652-VI від 13.04.2012 [Електронний ресурс]. / ВРУ – Електрон. дані. – ВРУ, 2012, № 92-IV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/92-15>
4. Митна справа. У 3-х томах. Том 1: навч. посіб. Курс лекцій / за ред. А. Д. Войцещука. – К. : Вид-во ТОВ “ВД “Мануфактура”, 2006. – 412 с.
5. Наказ ДМСУ "Про затвердження Концепції створення, упровадження і розвитку системи електронного декларування товарів" № 907 від 18.10.2006 / ДМСУ. // Комплексне інформаційно-правове забезпечення Ліга: Корпорація. – К., 2012. – 172с.
6. Положення про Департамент митних інформаційних технологій та статистики Державної митної служби України, затверджене наказом Державної митної служби України 04.04.2011 р. [Електронний ресурс]. / ДМСУ. – Електрон. дані. – ДМСУ, 2012, № 273. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua>

7. Аналіз реальних та потенційних загроз національній безпеці України. [Електронний ресурс]. / ДМСУ. – Електрон. дані. – Комплексний огляд сектору безпеки України (Державна митна служба України), 2012, № 7. – Режим доступу:
http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/printable_article%3Bjsessionid%3D0E76FC044713BB16CE79EF67ACE78174%3Fart_id%3D338124
8. Тези лекцій та завдання з підвищення кваліфікації працівників, уперше прийнятих на митну публбу, підготов. Хмельницьким центром підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів ДМСУ / укладачі: А. Д. Войцешук (наук. кер.), О. Т. Корнійчук, І. Г. Овчарук, Б. І. Бабенко, А. А. Шершун. – [Електронний ресурс]. / Центр підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників та кінології Держмитслужби. – Електрон. дані. – Центр підвищ. кваліф., перепідгот. працівників та кінолог. Держмитслужби, 2012. – № 17. – Режим доступу:
http://www.center.km.ua/old_version/library/tezy_lekcij/tezy_np/rozd4/1.7.1.html

Бабирад-Лазунин В. О. Организация информационного обеспечения статистического оценивания контрабанды и таможенных правонарушений в Украине.

В данной статье рассмотрены аспекты необходимости разработки эффективной стратегии защиты национальной экономики. Стратегия основанной на создании надлежащей базы данных, представляющей собой информационно-аналитическую базу, необходимую для принятия решений направленных на преодоление последствий противоправных действий и предотвращения контрабанды.

Ключевые слова: статистика контрабанды, таможенная статистика, статистика таможенных правонарушений, статистическое оценивание контрабанды, статистическое оценивание таможенных правонарушений, статистический анализ.

Babirad-Lazunin V. O. Organization of information support of statistical evaluation of smuggling and customs offences in Ukraine.

This article highlights aspects which are needed to develop effective strategies to protect the national economy. The strategy is based on creating a proper database, which elucidates the information-analytical framework decision aimed at overcoming the consequences of illegal activities and preventing smuggling.

Keywords: smuggling statistics, customs statistics, statistics of customs violations, statistical estimation of smuggling, statistical estimation of customs violations, statistical analysis.